

Vrednote doma moramo vzpostaviti sami

Dr. Romana Jordan Cizelj, foto: arhiv Demokracije

Pred dvajsetimi leti sem stopala v zrelo življenje. Leta 1990 sem se zaposlila kot mlada raziskovalka na Institutu Jožef Stefan v Ljubljani. Bila sem polna pričakovanj. V meni so tlele prijetne iskrice priložnosti, ki so se mi odpirale v poklicnem življenju. Navdušenje pa ni izviralo le iz mojih osebnih pričakovanj, temveč je bilo del veselja in optimizma slovenskega naroda, ki si je takrat upal zahtevati samostojno demokratično državo, ki bo spoštovala človekove pravice.

Takrat nisem pričakovala, da bomo 20 let po osamosvojitvi podlegli brezizhodnosti in kot narod padli na najnižjo točko ne-ustvarjanja ali anti-ustvarjanja. Sprašujem se: zakaj in kako se je to zgodilo?

Profesionalno se s politiko ukvarjam šele sedem let, pa tudi nekoliko premlada sem, da bi lahko aktivno soustvarjala samostojno slovensko državo. V takratne dogodke lahko le vtکم svoje spomine in poglede. Na dvajsetletno zgodovino Slovenije zdaj gledam kot oseba, ki ni neposredno vpletena, kot slovenska poslanka v Evropskem parlamentu pa si vendarle prilasčam privilegij vpletenosti »od zunaj«.

Še danes se živo spominjam sredine 80. let, ko je slovenska samozavest rasla in se razvijala. Poleg študija sem priložnostno delala kot prodajalka v butični trgovinici, kjer sem prodajala pristne slovenske izdelke. Kako ponosno smo si pripenjali lipov list, ki smo ga razumevali kot slovenski simbol, kot simbol boljše prihodnosti. Nismo se bili več pripravljeni podrežati drugim kulturam, zavedeli smo se svoje identitete in jo hoteli dejansko tudi zaživeti, želeli smo si dostojanstva in osebne svobode. Janez Janša to poimenuje kot željo po »normalnosti«, dr. Dimitrij Rupel pa »rešitev 'ujetih' narodov«.

Nato se je zgodila plebiscitarna odločitev za samostojno Slovenijo, 25. 6. 1991 pa razglasitev neodvisnosti. Tudi sama sem se udeležila zborovanja v Ljubljani in slovesne razglasitve neodvisne države Slovenije. Pa slavlje ob uresničenju stoletnih sanj naroda po samostojnosti ni bilo le veselo, saj so nas še istega dne na zborovanju preletela letala Jugoslovanske armade. A nas niso ustrahovala. Na zborovanju sem srečala sodelavca, ki me je takrat fotografiral. Še danes imam pred očmi množico ljudi s skupnim ciljem, sodelavčevo fotografijo, vihranje slovenske zastave in zvok vojaških letal. Srečna sem, da sem lahko živela tisti nepozabni čas.

Sledilo je polaganje računov Jugoslovanski armadi, začela se je vojna. Takrat sem zaradi zaprtih cest dodobra spoznala dotlej nezna-ne vaše poti, po katerih sem se prebijala v

službo, saj sem bila v Domžalah priseljenka. V službi, na reaktorskem centru v Podgorici, ki spada pod Institut Jožef Stefan, sem bila tudi takrat, ko je jugoslovanska vojska raketirala oddajnik v Domžalah. Skoraj sesedla sem se od strahu, ko so bili rakete iz letala izstreljeni točno nad reaktorjem. A vendarle niti za trenutek nisem pomislila, da bi se bilo bolje vdati, ne živeti slovenske pomladi dalje. In v tem smo si bili takrat številni Slovenci in Slovenke enaki. Mnogi so tvegali in nekateri tudi dali svoje življenje za svobodo, ki so jo slutili v bližnji prihodnosti.

Jugoslovanska vojska se je iz Slovenije umaknila nekaj mesecev kasneje, 26. 10. 1991. Šele ko sem na televiziji spremljala vkrcanje zadnjega jugoslovanskega vojaka na ladjo in odhod vojske iz Slovenije, sem začela počasi razumsko dojemati, da sem priča izredno pomembnim dogodkom. Novorojena država Slovenija je pretrgala popkovino z Jugoslavijo in zaživela samostojno. Slovenci smo zrasli ne v tujih, temveč v svojih očeh, narodni ponos je dosegel višek.

Hvaležna sem, da sem vse svoje ustvarjalno življenje preživela v svobodni Sloveniji, da ves čas lahko govorim slovensko, da sem lahko ponosna na svojo državo. Kajti ta mlada država je v kratkem času postala članica EU, Nata, OECD. Država s komaj dvema milijonoma prebivalcev je predsedovala Svetu EU, ki predstavlja 500 milijonov Evropejk in Evropejcev. Hvaležna sem, da so pred dvajsetimi leti imeli naši voditelji tisto, kar zelo dobro opisuje Lojze Peterle: »Potrebna je bila vizija, program, zaupanje in podpora, prevzem oblasti, zakonodajna in izvršna operativnost, potreben je bil tudi pogum.« Hvaležna sem več sto tisoč članom Odbora za varstvo človekovih pravic, ki so se po besedah Igorja Bavčarja prvič po desetletjih prepovedi združevanja zunajpartijsko dovoljenih struktur združili v najbolj množičen in organiziran protest zoper sojenje proti četverici. Hvaležna sem, da je pred več kot dvema desetletjema prevladala modrost naroda. In hvaležna sem tujim politikom, znanstvenikom, novinarjem, preprostim ljudem, Slovincem po svetu, ki so Sloveniji pomagali v tistih težkih časih. Ob tem želim poudariti in pravzaprav ponoviti besede dr. Milana Zvebra, da je bila Evropska ljudska stranka z nami od začetka in da nas podpira tudi danes.

A kaže, da smo se Slovenci po osamosvojitvi utrudili. Sledila so leta vzpostavljanja kontinuitete, čas neizsanjanih sanj, čas, ko je upanje zamrlo, ko smo se vdali malodušju, ko nismo bili pripravljeni izpeljati družbenih sprememb do konca. Cena je visoka in merljiva tudi v številkah. Ob

tem je povsem legitimno vprašanje: zakaj take težave? Zakaj v teh težkih razmerah nismo sposobni stopiti skupaj kot nekdanj in se izviti iz primeža krize? Odgovor ponujata tako Janša kot Peterle, ki pojasnjujeta, da pred dvajsetimi leti med političnimi strankami ni bilo takšne enotnosti, kot se danes poskuša prikazati za tisti čas. Takrat so bila enotna pričakovanja v narodu kot celoti, politične odločitve pa so bile včasih sprejete s prednostjo le nekaj glasov. Račun za naše oklevanje je bil večkrat izstavljen. Demokratične institucije ne delujejo, kot bi morale. Politična tekma ne temelji na enakih možnostih, saj sta politična moč in odločanje pripadala bolj ali manj isti skupini politikov. To pa je vplivalo tudi na druge družbene sfere, kot so gospodarstvo, mediji in pravosodje.

Ne maram kritiziranja, poštena in dobronamerna kritika pa je nujno potrebna. V naši državi moramo v tem trenutku jasno povedati, kaj nas moti in kaj ni prav, nato pa svoje moči usmeriti v ukrepe za izboljšanje situacije. Znebiti se moramo miselnosti, da smo ujeti v spone nespremenljivosti, spet se moramo počutiti svobodne. Ljudje morajo dobiti priložnost za zaposlitev, mladi ne smejo na prvo zaposlitev čakati mesece in celo leta! Pravna država mora zaposlenim zagotavljati pravočasen zaslužek, socialna država pa, da bodo živeli človeka dostojno življenje tudi v primeru, ko se spopadajo s težavami, kot je npr. bolezen. Znova moramo kot družba ceniti znanje, ustvarjalnost, modrost in ne priznavati kot uspeha le bogastva v premoženju. Vzpostaviti moramo sistem, v katerem bo mladim popolnoma jasno, da diplome ni mogoče kupiti, ampak jo je mogoče le s trudom prigarati. Vzpostaviti moramo jasna pravila in disciplino, da bodo tisti, ki ne bodo spoštovali pravil, kaznovani. Ne gre za represijo, temveč za poštenost, enake izhodiščne možnosti za vse. Sodobne države temeljijo na spodbudah tistim, ki uresničujejo družbeno sprejete cilje.

Ponosna sem, da sem v skupini prvih sedmih slovenskih poslancev v Evropskem parlamentu. Pri svojem delu sem dodobra spoznala, kako velike priložnosti ponuja unija državam članicam. EU ni talilni lonec, temveč naš skupni dom, ki nam omogoča, da razvijamo svoje sposobnosti preko meja domovine. Ob tem si delimo skupne evropske vrednote, kot so svoboda, spoštovanje človekovih pravic, demokracija, pravna država, spošto-

vanje človekovega dostojanstva, enakost. Teh vrednot nam unija ne more podariti, na svojem ozemlju jih moramo vzpostaviti sami. Prav tako moramo sami poskrbeti, da bodo naše strategije del evropskih, saj nam le to omogoča sinergijo človeških in finančnih virov, izmenjavo dobrih praks in mnogo boljši izkoristek. Dolgoročni izzivi Evrope so na področju demografskih sprememb, podnebnih sprememb, varstva okolja, trajnostnega razvoja, inovativnosti, kohezije ... Cilji, ki so še kako slovenski. Cilji, ki so jih imeli v mislih tudi ustvarjalci sodobne slovenske države.

Verjamem, da se bo Slovenija izvila iz krča, v katerem se je znašla, in da bomo zmogli uresničiti tudi politične spremembe. Ena od pomembnih stvari je razvoj informacijsko-komunikacijskih tehnologij. Ključnega pomena sta razvoj ustrezne infrastrukture in primerno izobraževanje. Šolski sistem naj izobražuje za življenje, temelji naj na razvijanju tistega, kar potrebujemo, in ne na ohranjanju obsoječega stanja. Rezultat morajo biti samozavestni in razgledani ljudje, ki bodo konkurenčni na trgu dela.

Mladi ljudje se v šolah srečajo z različnimi vrednotami (ali z odsotnostjo nekaterih vrednot), ki jih živijo, ne da bi se jih popolnoma zavedali. Četudi so določene resnice iz naše preteklosti še tako boleče, jih moramo priznati. Zatiskanje oči pred resnico ima za narod mnogo daljnosežnejše posledice kot priznanje stranpoti in napačnih odločitev. Mladi imajo pravico do resnice, mi starejši pa dolžnost, da jim resnico predstavimo. Zato, da bodo bolje razumeli svoje korenine. Da bodo vedeli, kaj je narobe in kaj je prav, da ne bodo ponavljali napak. In tudi zato, da se ne bodo obremenjevali s preteklostjo, temveč se posvetili prihodnosti.

Znova potrebujemo luč, znova si moramo postaviti skupni cilj, znova moramo začeti verjeti, da ga bomo dosegli. Skupaj, enotno, z voditelji, ki zmorejo in znajo voditi.

Danes je ena od mojih skritih želja, da bi se nekako dokopala do kultne 57. številke Nove revije, ki je bila leta 1987 eden pomembnih mejnikov v demokratičnem razvoju slovenske države. V miru bi jo prebirala od začetka do konca znova in znova. Z njo bi laže doživela velike ideje takrat porajajoče se nove slovenske države, v njej pa bi rada nekako prepoznala tudi iskrice, ideje in vezivo, ki je Slovence pred dvajsetimi leti usodno povežalo in nam vlilo moč, da smo si upali, da smo znali in nam je uspelo. Kot piše Ivan Oman o tej legendarni številki: »Kako smo to brali! Kot nekakšen nov slovenski evangelij! Kot neka luč na koncu temnega predora!«

Sedaj niso tako težki časi, kot so bili pred dvajsetimi leti, a v Sloveniji je mrak. Znova potrebujemo luč, znova si moramo postaviti skupni cilj, znova moramo začeti verjeti, da ga bomo dosegli. Skupaj, enotno, z voditelji, ki zmorejo in znajo voditi.

(Iz knjige »Dvajset let samostojne Slovenije«. Podrobnosti: www.rjordancizelj.si.)

O avtorici

Romana Jordan Cizelj je leta 1990 je diplomirala na Fakulteti za elektrotehniko Univerze v Ljubljani, leta 1994 je na Fakulteti za matematiko in fiziko opravila magisterij z naslovom Ocena pogostosti izpustov raziskovalnega reaktorja z verjetnostnimi varnostnimi metodami, leta 2001 pa je na isti fakulteti doktorirala s temo Ocena stanja komponent jedrskih sistemov z uporabo teorije verjetnosti in teorije mehkih množic. Že leta 1990 se je zaposlila v Odseku za reaktorsko tehniko Instituta Jožef Stefan, kjer se je ukvarjala z raziskovanjem verjetnostnih varnostnih analiz in mehkih množic. Je članica slovenskega in evropskega društva jedrskih strokovnjakov in podpredsednica Evropskega energetskega foruma (European Energy Forum). Poslanka v Evropskem parlamentu je drugi mandat, izvoljena je bila na listi SDS, deluje pa v poslanski skupini Evropske ljudske stranke. Je predsednica Odbora za okolje in prostor pri Strokovnem svetu SDS.